
A NEMZETKÖZI FEJLESZTÉSI EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS REGIONÁLIS ELOSZLÁSA VIETNAMBAN

BALOGH TIBOR¹

1. BEVEZETÉS

A nemzetközi fejlesztési együttműködés témájában a kutatók döntő többsége – alapvetően Robert Cassen érvelését követve (CASSEN, R. 1986) – a nemzetközi fejlesztési együttműködés (=NEFE) hatékonyságával kapcsolatosan eléggé szkeptikus konklúziót fogalmaz meg. A pesszimizmus okai különbözőek és az évek során megváltoztak: még kezdetben elsősorban a befogadó országok elmaradottságát, belső viszonyait és a korrupciót okolták, később a donor országok hiányosságaira és tévedéseire is rámutattak.

Az ellenérvek között találjuk a segélyfüggőség kialakulását, mely nyomán megszűnik a fejlődő országok részéről a motiváció és a nyomás a szükséges reformok és gazdaságpolitika kialakítására. A szkeptikusok szerint a támogatások gyakran presztízs beruházások vagy az import fedezését szolgálják. Közgazdasági szemléletű kutatók érvelése szerint, ha a támogatások kiváltják a hazai megtakarításokat és befektetéseket, akkor ezáltal az ország makrogazdasági helyzete romlik. A globalizáció körülményei között a fejlesztési együttműködés a fejlődő országok közötti különbségeket betonozza be azáltal, hogy a fejlettebbek hatékonyabban használják fel a támogatásokat modernizációs folyamatokban, így a fejlődő világban belül a meglévők mellett újabb ellentétek keletkeznek. A támogató országokat bíráló vélemények szerint a segélyezés alapvetően a donor ország külpolitikai eszköze, nem a felvevő országé. A politikai motivációk között elsősorban a segély, mint más országok befolyásolása jelenik meg. Ráadásul kereskedelempolitikájuk sem konzisztens a fejlesztéspolitikával: a Nyugat inkább segélyez, mint megnyitná piacait a fejlődő országok termékei előtt (élelmiszer, textilipar stb.).

Miután a modern multilateralizmus egyik alappillére a szolidaritáson alapuló szegénységcsökkentés a világban, a nemzetközi fejlesztési együttműködés a fejlett országokból érkező támogatások eljuttatásának legfontosabb csatornája. Ma egyetértés mutatkozik a kutatók és a gyakorlati szakemberek között abban, hogy a pazarlást elkerülendő, a segélyeket a legszegényebb országok felé szükséges irányítani. Ezen a csoporton belül is differenciálni kell, beazonosítva azokat az országokat, amelyek vezetése kész partnerként viselkedni a reformorientált gazdaságpolitika kidolgozásában.

---

¹ Doktorandusz, PTE TTK FDI; Tanácsos, Külügyminisztérium, Ázsiai és Csendes-óceáni Főosztály; tbalogh@kum.hu

A segélyezésnek a fenti érvrendszeren alapuló szkeptikus megítélése – noha sok tekintetben helytálló – túlságosan egyoldalú. A segélyezés, ha jó időben és jó helyen történik, sikeres fejlődést generálhat. A segélyeknek tudható be Dél-Korea látványos fejlődése az 1960-as években, további kiemelkedő, további optimizmust sugárzó példák az 1970-es években Indonézia, az 1980-as években Bolívia és Ghána, az 1990-es évek második felében pedig Vietnam. Célunk ez utóbbi háttérnek megvilágítása.

2. A NEMZETKÖZI FEJLESZTÉSI EGYÜTTMŰKÖDÉS KEZDETEI VIETNAMBAN

Vietnámban az 1980-as évek közepére az addig követett irracionális gazdaságpolitika következményeként, illetve a katonai konfliktusok (vietnami-amerikai háború, vörös khmer támadások 1975-79, Kambodzsa katonai megszállása 1979, kínai határkonfliktus 1979) miatt katasztrofális helyzet állt elő, a vietnami vezetés az évtized folyamán a lakosság ellátását csak az élelmiszersegélyek jóvoltából volt képes ellátni. Az ország külgazdasági kapcsolatát kizárólag a szocialista táborral folytatott kereskedelem és az onnan származó áruk, segélyek és támogatások jelentették. A Szovjetunióból érkező segélyek az ország GDP-jének több mint 10%-át tették ki, ám ezeket a rezsim fenntartására és nem a gazdaság fejlesztésére fordították. Ebben az időszakban Vietnam jó példa arra, hogy a nagy összegű pénzügyi támogatás sem javítja a gazdaság helyzetét, ha az intézményrendszer elmaradott és a gazdaságpolitika tévúton jár. 1986-ra Vietnam a világ 40 legszegényebb országának egyike volt, a társadalmon és a párton belüli elégedetlenség olyan méreteket öltött, hogy a gazdasági reformok beindítása elkerülhetetlenné vált – természetesen még csak a szocialista gazdálkodás megreformálásáról volt szó.

Az 1980-as évek végére a Szovjetunióból érkező segélyek is minimálisra csökkentek, majd megszűntek. A korábbi 10%-ról kb. 1%-ra apadtak a GDP arányos segélyek, melynek két fő forrása az UNDP és az akkori egyetlen bilaterális donor, Svédország volt. A politikai vezetés a végsőig távolságot tartott a kapitalista világtól, valamint a nemzetközi pénzügyi intézményektől, ezért sem a Világbank, sem az IMF nem nyújtott támogatást. E kezdeti szakaszban az IMF és a Világbank – svéd meghívásra – csak szakértőket delegálhatott a kormányintézmények, pl. a Nemzeti Bank mellé.

Vietnam nyitása a nemzetközi pénzügyi intézmények, és egyben a széles értelemben vett donorközösség felé 1991-ben következett be, amikor a vietnami reformközgazdászok először kaptak információkat más ázsiai országoktól (Indonézia, Malajzia, Dél-Korea) a pénzügyi stabilizáció, kereskedelmi liberalizáció, külföldi befektetések stb. témakörökben.

A széleskörű donortevékenység 1993-ban indult be, amikor az Egyesült Államok embargóját feloldva, nem ellenezte tovább, hogy a Bretton Woods-i pénzügyi intézmények Vietnámnak hiteleket folyósítsanak. 1993-tól mind a Világbank, mind az Ázsiai Fejlesztési Bank jelentős hiteleket nyújtott az országnak, illetve a bilaterális donorok is kifejezték érdeklődésüket – köztük Japán maszszív támogatást ajánlott fel. 1993 végén a donorközösség összesen 1,86 milliárd USD-t, egy évvel később 2 milliárd USD-t ajánlott fel.

1994-ben a segélyek ismét a GDP 3%-át tették ki, melynek további növelésére ösztönözte a donorokat a vietnami vezetés, az ország segély abszorpciós képességének javításával 2000-ig több, mint 10 milliárd dollár segély fogadást tűzte ki célul. Ezzel egyidőben sikerült a Párizsi Klub hitelezői felé fennálló kb. 2 milliárd USD adósságot kedvezőbb feltételekkel magas vissza nem fizetendő részt tartalmazó segélyhitellé konvertálnia és átütemeznie.

Ebben az időszakban az ODA oroszlánrészét infrastrukturális projektek finanszírozására fordították. 1994-95-ben a kb. 4 Mrd kilowatt kapacitású Hoa Binh-i vízerőmű, az Észak-Déli 500 kilovoltos távvezeték, a Ho Chi Minh városi repülőtér új épülete, a Ba Ria gázturbina stb. voltak az első jelentős beruházások.

3. A DONORKÖZÖSSÉG ODA FELAJÁNLÁSAINAK ÁTTEKINTÉSE

A 2001-2005 közötti évek Vietnám külvilág felé történő nyitásának legintenzívebb időszaka volt. A NEFE frontján ezt abban is tetten érhetjük, hogy a donor országok és szervezetek jelentős ODA támogatást vonultattak fel, melynek következtében 2005-re Vietnám a realizált ODA tekintetében az első 10 ország között szerepelt. A donorközösségnek a 2001-2005 időszakra vonatkozó teljes vietnami felajánlásait, és a realizált ODA-t követhetjük nyomon az *1. táblázat* segítségével. A vizsgált időszakban mind a felajánlások, mind a teljesítés folyamatos növekedést mutattak, a realizálás aránya 2001 és 2004 között folyamatosan emelkedett, de a következő évben a 2001-es szint közelébe esett vissza. A teljes ODA felajánlás először 2005-ben érte el a 3 milliárd dollárt.

1. táblázat. ODA felajánlások és teljesítések Vietnámnak 2001-2005/ millió USD

	2001	2002	2003	2004	2005	Összesen
Felajánlások	2 070	2 113	2 444	2 564	3 001	12 194
Teljesítések	1 276	1 407	1 861	1 816	1 914	8 276
Realizációs arány	61%	66%	76%	70%	63%	67%

Forrás: Saját szerkesztés a vietnami MPI DAD adatbázis felhasználásával

A teljes ODA felajánlásokon belüli vissza nem térítendő (adomány) és segélyhitel arányokat hasonlítja össze évek szerinti bontásban a 2. táblázat.

2. táblázat. ODA vissza nem térítendő segélyek és segélyhitelek Vietnámnak 2001-2005

Segélytípusok	Felajánlások / millió USD				
	2001	2002	2003	2004	2005
Vissza nem térítendő	462	463	571	607	583
Segélyhitel	1 608	1 650	1 873	1 957	2 418
Összesen	2 070	2 113	2 444	2 564	3 001

Forrás: Saját szerkesztés a vietnámi MPI DAD adatbázis felhasználásával

Az egyes donor felajánlások között nagyságrendi különbségeket figyelhetünk meg. A bilaterális felajánlások szerinti rangsort Vietnámban a 2001-2005 közötti időszakban – és hozzátehetjük azóta is – Japán vezet. A szigetországot Franciaország, Németország, Svédország, Nagy-Britannia és Ausztrália követte. Ezt a sorrendet csak Dánia módosította 2005-ben, amikor kiemelkedően nagy összegű ODA-t fordított vietnámi tevékenységére. A középmezőnyben, évi 20-40 millió USD támogatással Kanadát, Dél-Koreát, Olaszországot és az Egyesült Államokat találjuk, mely csoporthoz 2005-ben Spanyolország is felzárkózott. 10 millió USD feletti összeggel támogat további két észak-európai állam: Norvégia és Finnország. A 10 millió USD szint alatt találjuk Svájcot, Luxemburgot, Új-Zélandot, Belgiumot, és a donorközösséghez csak viszonylag későn, 2005-ben csatlakozott Írországot. A sort a kis donor országok, pl. Csehország, Magyarország és Thaiföld zárja.

4. A TÁMOGATÁSOK REGIONÁLIS ELOSZLÁSA

A donorok deklarált célja a fejlesztési támogatások arányos megosztása, az elmaradottabb térségek súlyozott támogatása. Vietnám reformfolyamata a belső stabilitás fenntartásán alapszik, melynek egyik feltétele az egyes térségek kiegyensúlyozott fejlesztése, elkerülendő a régiók közötti konfliktusok kiéleződését. A központi vezetésnek nem érdeke, hogy a fejlődés előnyeiből kimaradó régiókban az elégedetlenség növekedjen, ez nemcsak a lakosság körében kérdőjelezné meg a központi irányítás alkalmasságát, de a helyi vezetés is saját céljainak eléréséhez használhatná fel. A vidékfejlesztési stratégia alapvetően nem tér el az egész országra vonatkozó fejlesztési koncepciótól: a kor-

mány nagy állami beruházásokat hajt végre a közlekedés, energetika, távközlés, vízellátás és mezőgazdaság (öntözés) területén. Tárgyidőszakunkra vonatkozó regionális eloszlást tekintve, a 3. táblázat alapján az alábbi leglényegesebb megállapításokat tehetjük.

Mind nominálisan, mind egy főre vetítve Vietnam magashegyi jellegű Északnyugati régiója részesült a legkevesebb fejlesztési támogatásban. Egy főre vetítve hasonlóan alacsony segélyezési rátát regisztrált a Mekong-delta is, az összehasonlítás azonban e tekintetben félrevezető is lehet, hiszen az ország második legnépesebb és legsűrűbben lakott régiója nominálisan a legkisebb lélekszámú Északnyugati régióhoz képest nyolcszor annyi támogatásban részesült. A 30 USD/fő szinten szintén két régiót találunk, az Észak-közép-vietnami régiót és a főként kisebbségek lakta Magas-fennsíkot. Az egy főre eső segély értéke szerinti listát a Középső-partvidék vezet egyetlenként 100 USD-t meghaladó összeggel, míg a legtöbb támogatás, a fővárost is magában foglaló Vörös-folyó deltája statisztikai régióhoz jutott el. A Vörös-folyó deltája a legnagyobb népességet tömöríti, ezért lehetséges az, hogy az egy főre jutó összeg csak az átlagérték körül alakul.

Az Északnyugati régió és Magas-fennsík nemcsak a segélyösszegek vonatkozásában, de a végrehajtott projektek számának tekintetében is az utolsó helyen állnak, mindkét régióban a tárgyidőszakban végrehajtott projektek száma nem éri el a 100-at. Ennek magyarázata abban rejlik, hogy a szegényebb régiók ráadásul gyenge segélyabszorpciós képességekkel is rendelkeznek, ezért amennyiben nem irányul rájuk megkülönböztetett figyelem, akkor lemaradásuk súlyosbodhat. A többi régióban 200 közeli projekttel számolhatunk, a Vörös-folyó deltájában pedig 383 projektet regisztráltak, ebben benne lehetnek egyes, földrajzilag a fővároshoz köthető, de központi jellegű projektek is. Az említett két legszegényebb és egyben legalacsonyabb nominális támogatásban részesülő régió problémái és azoknak kezelése eltér, amely jól kitapintható, ha megvizsgáljuk, hogy az adott régiókban melyek voltak a fejlesztés legfontosabb célágazatai. Az Északi-hegyvidéki régióban a természeti adottságokhoz igazodó erdészeti projektek mellett a szegénységcsökkentési és a lakosság szociális állapotát javító programok voltak előtérben. A népesedéstervezési (reprodukciós) projektek a magas születésszámot célozzák csökkenteni, a lakosság általános helyzetén az oktatási és egészségügyi projektek beindításával próbálkoznak javítani.

A Magas-fennsík abban a tekintetben hasonlít az előző régióhoz, hogy mindkettő területén nagy számban és összefüggő területen élnek kisebbségek. A Magas-fennsík képe, a lakosság összetétele és helyzete azonban az elmúlt évtizedben a kinh betelepülések nyomán alapvetően megváltozott. A lakosság szociális körülményei lényegesen javultak, a kormány koncentrált intézkedésekkel próbált javítani a szociális ellátórendszeren, nem utolsósorban azért, hogy a kisebbségi megmozdulások gazdasági indítékait amennyire lehet, visszaszorítsa. Hasonló módon politikai indíttatásból, a külvilág számára látványos fejlesztések indultak be a régióban, hogy meggyőzzék a kisebbségek emberi jogainak tiszteletben nem tartása miatt aggódó nyugati donorokat. A betelepült kinh lakosság monokulturális (tea, kávé, gumi stb.) gazdálkodást folytat. A régió gazdaságilag felzárkózik a fejlet-

tebb országrészekhez, a fejlesztések következő szakaszában – a fejlettebb országrészekhez hasonlóan – az infrastrukturális, energetikai, közlekedési, ipari projektek térnyerése tapasztalható. A régió sajátosságainak megfelelően a mezőgazdasági és az erdészeti (újraerdősítés) programok szintén a fókuszban állnak.

2001-2005 között nominálisan a legtöbb segélyt három régió, a Vörös-folyó delta, a Középső-partvidék, Délkelet-Vietnam (Ho Chi Minh város és környéke) kapta, e három régió 65%-kal több segélyt vett fel, mint az összes többi régió együttesen. Ennek a nagyfokú fejlesztési támogatási koncentrációnak a magyarázatát abban látjuk, hogy egyrészt ezekben a régiókban hajtották végre a legnagyobb infrastrukturális beruházásokat, másrészt itt található az ország két legnagyobb gazdasági erőtere, északon a Hanoi-Hai Phong gazdasági tengely, délen Ho Chi Minh város. E régiókban szintén meghatározóak voltak az infrastrukturális projektek, valamint az urbanizációhoz kapcsolható ivóvízellátási és csatornázási, valamint az egészségügyi ellátást fejlesztő programok. A déli régióban a Mekong-delta peremvidékén mezőgazdasági projektek is végrehajtásra kerültek.

3. táblázat. A vietnami régiók teljes és egy főre jutó ODA adatai 2001-2005 (millió USD)

Régió	Lakosság ezer fő (2002)	Projektek	Teljes ODA ösz- szeg (M USD)	Egy főre jutó ODA (USD)	Célágazatok
Vörös-folyó del- tája	17 836,0	383	1 045	58,62	Közlekedés, raktározás Vízellátás, csatornázás Energiatermelés és ellátás Multiszektorális Egészségügy
Középső-partvi- dék	6 981,7	246	784	112,39	Közlekedés, raktározás Energiatermelés és ellátás Vízellátás, csatornázás Távközlés Multiszektorális
Délkelet-Vietnam	13 190,1	189	580	43,99	Energiatermelés és ellátás Közlekedés, raktározás Vízellátás, csatornázás Mezőgazdaság Egészségügy

Régió	Lakosság ezer fő (2002)	Projektek	Teljes ODA ösz- szeg (M USD)	Egy főre jutó ODA (USD)	Célágazatok
Északkelet-Vietnam	9 244,8	198	496	53,67	Közlekedés, raktározás Multiszektorális Vízellátás, csatornázás Egészségügy Oktatás
Mekong- Delta	17 076,1	182	430	25,23	Közlekedés, raktározás Mezőgazdaság Vízellátás, csatornázás Egészségügy Népesedéspolitika
Észak-közép-Vietnam	10 504,5	221	325	31,03	Közlekedés, raktározás Multiszektorális Egészségügy Vízellátás, csatornázás Erdészet
Magas-fennsík	4 674,2	90	153	32,94	Energiatermelés és ellátás Mezőgazdaság Multiszektorális Ipar Közlekedés, raktározás
Északnyugat-Vietnam	2 524,9	79	54	21,66	Erdészet Multiszektorális Oktatás Egészségügy Népesedéspolitika

Forrás: Saját szerkesztés a vietnami MPI DAD adatbázis felhasználásával

5. KONKLÚZIÓ

Vietnám megítélése kevesebb, mint egy évtizeden belül gyökeresen megváltozott, miután 1992-től produkálni kezdte az évi 8% feletti GDP növekedést. A makrogazdasági és szegénységi mutatók szintén kedvező folyamatokat tükröztek. A donorközösség felismerte, hogy a vietnami vezetés elkötelezett a reformok mellett, és erre a hivatalban lévő gazdasági reformszemléletű gazdaságpolitikai vezetés garanciát jelentett. A donorok bizalmát elsősorban azzal nyerte meg, hogy 1989-92 között, a legkritikusabb időszakban, Vietnám új gazdaságpolitikát kísérletezett ki, a helyes reformok feltérképezésére fókuszált, és nem a donoroktól próbált minél több támogatást kisajtolni. Ugyanakkor mivel 1993-ig a segélyek csapja gyakorlatilag zárva volt, Vietnámnak, hosszú belső vívódás után, önmagának kellett a reformokra vonatkozó, a rezsím számára nehéz és részben önpusztító döntéseket meghoznia.

Vietnámban a 2001-2005 közötti időszakban mind a donorok száma, mind a támogatás nominális összege növekedett, melynek okát több tényező együttes hatásában kereshetjük. Egyrészt 2000 után, a milleniumi célkitűzések meghatározásával a nemzetközi fejlesztési együttműködés új lendületet kapott, másrészt a felvevő országok között – a legszegényebb országoktól eltekintve – nagyobb vonzerővel rendelkeznek azok a Vietnámmal hasonló országok, amelyek támogatás abszorpciós képességeik kiemelkednek, a donorok együttműködési elvárásait jól teljesítik. A támogatások regionális eloszlása nagy különbségeket mutat, a fejletlen országrészek segélyabszorpciós képességeikben is lemaradást mutatnak. A hegyvidéki, jórészt nemzeti kisebbségek lakta területek felzárkóztatása még e masszív segélyezési aktivitás mellett is hosszú folyamat lesz.

6. IRODALOMJEGYZÉK

- CASSEN R. 1986: *Does Aid Work?* Clarendon Press, Oxford
- LE B. P. 2001: *The transition from socialism to capitalism*. Journal of Asia-Pacific Affairs, Vol 2. 2001/2002 pp. 85-110.
- NGUYEN D.C. - PHAM A.T. - BUI V. - DAPICE. D. 2004: *History or policy? Why don't northern provinces grow faster?* CIEM, Hanoi
- PERKINS, D. - RADELET, S. - SNODGRASS, D. - GILLIS, M. - ROEMER, M. 2001: *Economics of Development*. Norton, London

Partnership Group for Aid Effectiveness 2005: Harmonization and Alignment for Greater Aid Effectiveness in Vietnam – Report 2004. Hanoi

UNDP 1995: *A Brief Note on the Socialist Republic of Viet Nam*, Hanoi

UNDP Vietnam 2005: *Vietnam Development Report*, Hanoi

Socio-Economic Statistical Data of 64 provinces and cities 2005 General Statistical Office, Statistical Publishing House, Hanoi

Socio-Economic Development Report of 64 provinces Provinces 2005 General Statistical Office, Statistical Publishing House, Hanoi

www.dad.mpi.gov.vn